

Славетний ювілей керманіча української педагогіки

Таміла Яценко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії літературної освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Інститут педагогіки НАПН України — одна з провідних науково-дослідних установ, яка виконує соціальне замовлення суспільства, забезпечує науково-методичне підґрунтя розвитку сучасної педагогічної науки, здійснює масштабні дослідження з упровадження новітніх освітніх технологій. Наукові дослідження Інституту педагогіки спрямовані на формування конкурентоспроможної української системи шкільної освіти, методологічне й дидактичне забезпечення її розвитку і функціонування.

Основними напрямками досліджень Інституту є: розроблення методологічних засад змісту освіти; розроблення теорії і практики навчально-виховного процесу, теорії і методики навчання; розроблення якості освіти; управління розвитком освіти.

Наукову структуру Інституту формують 22 лабораторії, а саме: історії педагогіки, дидактики, порівняльної педагогіки, управління освітніми закладами, профільного навчання та профконсультацій, початкової освіти, навчання української мови, літературної освіти, географічної та економічної освіти, математичної і фізичної освіти, навчання іноземних мов, хімічної та біологічної освіти, трудової підготовки і політехнічної творчості, педагогічних інновацій, суспільствознавчої освіти, сільської школи, навчання інформатики, на-вчання російської мови та мов інших етнічних меншин, української словесності у школах національних меншин України і діаспори, інтеграції змісту освіти, шкільного обладнання, оцінювання якості освіти.

Досягненням лабораторій Інституту є створення підручників нового покоління, монографій, навчально-методичних комплектів з окремих предметів (з української мови, української і зарубіжної літератур, іноземної мови, географії, хімії, математики, фізики, історії, електронних засобів навчального призначення та їх комплексів). Це щороку становить понад 650 публікацій.

Експериментальною базою наукових досліджень є загальноосвітні навчальні заклади різних типів міської і сільської місцевості, вищі навчальні заклади, інститути післядипломної педагогічної освіти. При Інституті функціонують аспірантура і докторантура, працюють п'ять спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук.

Інститут є засновником трьох і співзасновником шести науково-методичних журналів, затверджених Вищою атестаційною комісією України як наукові фахові видання.

Аналітика, прогноз, моніторинг, орієнтація на випереджальний характер досліджень, відповідальність за якість виконаної роботи — ключові позиції, якими керуються науковці Інституту педагогіки.

Науковий колектив Інституту нараховує 299 співробітників, серед них 7 дійсних членів, 2 члени-кореспонденти НАПН України, 35 докторів наук і 112 кандидатів наук.

Лабораторія літературної освіти — один із провідних підрозділів Інституту педагогіки НАПН України. Співробітниками лабораторії досліджуються актуальні проблеми вивчення української та світової літератур, розробляються навчальні програми з української літератури, створюються підручники, методичні та навчальні посібники, програмово-педагогічні засоби.

Секцію методики літератури, яка входила до відділу політехнічної школи, відкрито у 1932 р. Пізніше це був окремий відділ, сектор, лабораторія методик літератури, а з 2000 р. — лабораторія літературної освіти. У різний час у цьому підрозділі працювали відомі вчені-методисти: Є.П. Кирилук, П.К. Волинський, Т.Ф. Бугайко, К.М. Сторчак, Н.І. Падалка, О.Р. Мазуркевич, О.М. Бандура. Очолювали відділ (сектор) Т.Ф. Бугайко, П.К. Волинський, К.М. Сторчак, О.Р. Мазуркевич, Н.Й. Волошина.

З 2008 р. лабораторію літературної освіти очолює кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Т.О. Яценко.

Нині відповідно до Перспективного і Тематичного планів роботи Інституту педагогіки НАПН України на 2009—2011 роки науково-дослідна робота лабораторії літературної освіти зосереджена на проблемі вивчення літератури в умовах профільного навчання, зокрема на темі "Теоретико-методичні засади вивчення спеціальних і факультативних курсів з української літератури в профільній школі". Обрана планова тема є комплексною і поділяється на кілька підтем, які різнобічно її розкривають: "Науково-методичне забезпечення спеціального курсу "Художня література в контексті світової культури" (Яценко Т.О., Шевченко З.О.); "Науково-методичне забезпечення спеціального курсу "Новітня українська література кінця ХХ — початку ХХІ століття" (Бійчук Г.Л., Фасоля А.М.); "Науково-методичне забезпечення спеціального курсу "Сонет в історії української і світової літератури" (Паламар С.П., Братко В.О.); "Науково-методичне забезпечення факультативного курсу "Українська фантастична проза" (Логвіненко Н.М).

У центрі уваги науковців питання, пов'язані з обґрунтуванням теоретико-методичних засад вивчення української літератури в умовах профільного навчання, уточненням поняття "курси за вибором", розробленням змісту і структури літературних курсів за вибором, створенням методики вивчення художньої літератури на заняттях спецкурсів та факультативів у профільній школі.

У процесі дослідження теми науковими співробітниками лабораторії видано 3 навчальні програми літературних курсів за вибором, яким надано гриф МОН МС України "Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах" (лист МОН України 1.4/18-Г-362 від 29.06.2010 р.): "Художня література в контексті світової культури"; "Сонет в історії української та світової літератури"; "Українська фантастична проза"; підготовлено 4 методичні посібники — "Художня література в контексті світової культури", "Сонет в історії української та світової літератури", "Українська фантастична проза", "Новітня українська література кінця ХХ — початку ХХІ століття" та колективну монографію "Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором", опубліковано понад 50 статей у фахових виданнях. Результати планового наукового дослідження було оприлюднено на Міжнародних науково-практичних конференціях (Львів, Вінниця, Ніжин — Україна; Баку — Азербайджан); всеукраїнських науково-практичних конференціях (Глухів, Житомир); науково-практичних семінарах для вчителів-словесників (Біла Церква, Бориспіль Київської обл., Житомир), серпневих конференціях учителів-словесників (Київ, Житомир, Біла Церква, Вишневе Київської обл.); методичних об'єднаннях учителів-словесників шкіл міста Києва, Київської, Житомирської, Сумської, Волинської, Рівненської та Чернігівської областей.

Для подальшої дослідницької діяльності лабораторією літературної освіти обрано тему "Зміст і методика навчання української літератури на засадах компетентнісного підходу в основній школі", розраховану на 2011—2014 роки, яка передбачає визначення змісту і структури курсу української літератури в 5—9 класах; розроблення концепції підручника з української літератури в основній школі на засадах компетентнісного підходу; експериментальну перевірку методики навчання української літератури в основній школі на засадах компетентнісного підходу; створення навчально-методичного забезпечення шкільної літературної освіти в основній школі (навчальна програма з української літератури для учнів 5—9 класів, підручник з української літератури для 5 класу, методичні посібники "Навчання української літератури в 5 класі на засадах компетентнісного підходу", "Вивчення української літератури в 5—7 класах у культурологічному контексті"; мультимедійний навчально-методичний посібник "Українська література. 5—6 класи"; навчальний посібник "Робочий зошит учня з української літератури". 5 клас")

Яценко Таміла Олексіївна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії літературної освіти.

Розпочала наукову діяльність в Інституті педагогіки з 1994 р. на посаді молодшого наукового співробітника, з 2003 р. — науковий співробітник, з 2006 р. — старший науковий співробітник. Після закінчення аспірантури захистила кандидатську дисертацію на тему "Родинне виховання учнів 5—8 класів у процесі вивчення української літератури" (2003). З 2008 р. обіймає посаду завідувача лабораторії літературної освіти.

Досліджує актуальні проблеми методики викладання української літератури: родинного виховання учнів-підлітків засобами художнього слова, вивчення художніх творів українського модернізму в старших класах, розвитку читацьких компетентностей учнів основної школи на уроках української літератури. Нині працює над проблемою поглибленого вивчення української літератури в умовах профільного навчання. Нею розроблено програму спецкурсу для учнів 10 (11) класів, орієнтовану на контекстне вивчення літератури світового та українського модернізму, рекомендовану МОН МС України для використання у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.

Коло наукових інтересів Т.О. Яценко — дослідження проблеми навчання української літератури в основній школі на засадах компетентнісного підходу, контекстного вивчення української літератури в умовах профільного навчання.

Т.О. Яценко має 60 наукових праць, в яких викладено результати дослідження теоретичних і практичних проблем вивчення української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах: навчальна програма із літературного спецкурсу "Художня література в контексті світової культури" (2009 р.), 4 методичні посібники — "Родинне виховання учнів 5—8 класів у процесі вивчення української літератури" (2004), "Методика

вивчення літератури українського модернізму в 10—11 класах" (2005), "Розвиток читацької компетентності учнів 7—9 класів у процесі вивчення української літератури" (2008), "Художня література в контексті світової культури" (2011), розділи до колективної монографії "Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором" (2011), розділ у колективному навчально-методичному посібнику "Ми є. Були. І будемо Ми!" (Виховання національної самосвідомості учнів засобами художньої літератури)" (2003), численні публікації у науково-методичних журналах і збірниках.

Т.О. Яценко брала участь у розробці Проекту концепції літературної освіти, нової редакції Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (літературний компонент мовно-літературної галузі), проводила експертну оцінку підручників з української літератури для основної і профільної школи, здійснює наукове керівництво дисертацією здобувача лабораторії з проблеми контекстного вивчення української літератури в умовах профільного навчання.

Т.О. Яценко — член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 13.00.02, член науково-методичної комісії з української літератури МОН МС України щодо надання грифів, член редколегії часопису "Українська література в загальноосвітній школі".

Шевченко Зоя Олександрівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

У лабораторію літературної освіти (раніше — методики викладання української та російської літератури) прийшла в 1979 р. на посаду молодшого наукового співробітника. Захистила кандидатську дисертацію з проблеми взаємозв'язків методів у процесі викладання української літератури в старших класах середньої загальноосвітньої школи (1986). У цьому ж році перейшла на посаду старшого наукового співробітника лабораторії, має диплом доцента.

Протягом усього періоду роботи в Інституті педагогіки опублікувала понад 150 друкованих праць, серед яких монографія "Наукові основи методики літератури" (автор розділів), програми з української літератури (80-і роки) для загальноосвітніх шкіл та класів з поглибленим вивченням української літератури (співавтор), підручники-хрестоматії для 7—8 класів з поглибленим вивченням української мови і літератури (співавтор), методичні посібники з використання комплектів картин "Марко Вовчок", (1988), "Михайло Коцюбинський" (1989), "Олесь Гончар" (1990), Григорій Тютюнник" (1991) та ін. (вид. "Мистецтво"), розділ до колективної монографії "Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором" (2011), розділ науково-методичного посібника "Ми є. Були. І будемо ми" ("Євген Маланюк") (2003 р.) та ін.

З.О. Шевченко здійснює дослідження з проблеми методики вивчення української літератури в умовах профільного навчання, а саме: вивчення української літератури в умовах допрофільної підготовки; розвиток творчої самостійності старшокласників у профільній школі; вивчення української літератури в контексті світової художньої культури (співавтор програми спецкурсу для класів філологічного профілю загальноосвітніх навчальних закладів, працює над навчальним посібником до цього курсу).

З.О. Шевченко протягом 20 років працювала за сумісництвом на кафедрі методики викладання української мови і літератури Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова, де на лекціях і практичних заняттях впроваджувала інноваційні ідеї методичної науки, які розробляє лабораторія літературної освіти, систематично читає лекції з методики викладання української літератури на курсах підвищення кваліфікації учителів-словесників при Національному педагогічному університеті імені М.Драгоманова.

З.О. Шевченко здійснює керівництво аспірантами і здобувачами наукового ступеня, близько 10 з яких захистили кандидатські дисертації. Вона є членом спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 13.00.02, членом і експертом науково-методичної комісії з української літератури МОН МС України щодо надання грифів, здійснює експертну оцінку підручників з української літератури для основної і профільної школи.

Фасоля Анатолій Миколайович — старший науковий співробітник, кандидат педагогічних наук.

Захистив кандидатську дисертацію на тему "Формування духовного світу особистості у процесі вивчення української літератури, 9—11 класи" (2000). Магістр філософії (в галузі літературознавства) Українського вільного університету (Мюнхен). Має 17 років педагогічного стажу. Відмінник освіти України.

А.М. Фасоля розробляє проблеми розвитку особистості засобами художньої літератури. У сфері наукових інтересів питання вивчення творчості представників української діаспори, новітньої української літератури, застосування активних та інтерактивних технологій, психології творчості, формування учня-читача.

Досліджуючи проблему особистісно зорієнтованого навчання, А.М. Фасоля запропонував алгоритм його впровадження, розробив побудовану на принципах ОЗОН модель навчання української літератури в основній школі. Теоретичні напрацювання А.М. Фасоля апробуються вчителями Києва, Дніпродзержинська, Одеси, Рівного, Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Львівської, Рівненської, Чернігівської областей.

Результати досліджень висвітлено у понад 100 публікацій, у тому числі методичних посібниках "Великий Учитель свого народу (Вивчення творчості Уласа Самчука в середній школі" (2000), "Ми є. Були. І будемо ми" (Виховання національної самосвідомості учнів засобами художньої літератури)" (2003, співавтор), "Цитатник. 11 клас" (2003, укладач), "Особистісно зорієнтований урок української літератури. З досвіду роботи" (2005, співавтор), "Особистісно зорієнтоване планування та моделювання уроків з української літератури" (5—8 класи, 2007—2008; співавтор, наук. редактор).

Курс лекцій для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів "Особистісно зорієнтоване навчання: сутність, основи, технології" (2008, у співавторстві) визнаний кращою методичною розробкою в системі післядипломної педагогічної освіти України.

Нагороджений грамотами районного відділу освіти Бориспільського району Київської області, Вінницького обласного відділу народної освіти, Почесною грамотою Управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, грамотами і почесними грамотами Інституту педагогіки НАПН України, Почесною грамотою Президії НАПН України.

Бійчук Галина Леонідівна — старший науковий співробітник, кандидат педагогічних наук.

Після закінчення Львівського національного університету імені І.Я. Франка працювала вчителем української мови і літератури, директором школи у Хмельницькій області. Має 8 років педагогічного стажу.

З вересня 1995 р. розпочала наукову діяльність у лабораторії літературної освіти Інституту педагогіки НАПН України. Досліджувала проблему формування ціннісних орієнтацій особистості (архетипів національного підсвідомого) за творчістю Т. Шевченка, І.Франка, О. Довженка, Гр. Тютюнника, О.Теліги, О.Ольжича, Ю.Клена, Л. Костенко.

Захистила магістерську дисертацію "Вольові мотиви у творчості Олега Ольжича й Олени Теліги" (1999) в Українському вільному університеті, кандидатську дисертацію "Формування українського національного характеру старшокласників у процесі вивчення літератури" за спеціальністю 13.00.02 — теорія і методика навчання (українська література) (2003).

Нині розробляє проблеми вивчення літератури українського постмодернізму в старших класах та використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі вивчення української літератури в основній та старшій школі.

Г.Л. Бійчук є автором On-Line проекту "Григорій Тютюнник. Усе для школи" та програми спецкурсу "Українська постмодерна література 10—11, (11—12) класи", затвердженої МОН МС України.

Має понад 70 публікацій, серед яких 4 — навчально-методичні посібники, 5 — електронних програмно-педагогічних засобів навчання "Українська література 5, 6, 7, 8, 10—11 класи", рекомендовані МОН МС України для використання в навчально-виховному процесі. У номінації за "Кращу науково-методичну роботу (програмно-педагогічний засіб)" комісією НАПН України присуджено II місце.

Г.Л. Бійчук виступала на міжнародних конференціях у Іллінойському університеті (США), Українському вільному університеті (Німеччина), у Санкт-Петербурзі та Москві з доповідями із проблеми вивчення української постмодерної літератури та використання мультимедійних засобів навчання у процесі вивчення літератури в загальноосвітніх навчальних закладах.

Логвіненко Наталія Михайлівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник. Науково-дослідницьку роботу в Інституті педагогіки НАПН України розпочала з 1993 року в лабораторії народної педагогіки та народознавства, а з 1995 року працює в лабораторії літературної освіти. Наукову діяльність тривалий час поєднувала з викладанням української літератури в школі. Захистила дисертацію "Вивчення фольклорних джерел творчості українських письменників на уроках української літератури в 10—11 класах" за спеціальністю 13.00.02 — теорія і методика навчання (українська література).

За період із 1995 по 2011 рік, обіймаючи посади наукового, старшого наукового співробітника, Н.М. Логвіненко досліджувала проблеми вивчення фольклору та фольклорних джерел творчості українських письменників на уроках літератури в 5—11 класах; структурування та змістового наповнення навчальних програм та підручників з української літератури; реалізації провідного принципу природовідповідності у підручнику з української літератури; вивчення української фантастичної прози у системі факультативних занять; активних методів навчання української літератури.

Свідченням практичного впровадження у навчальний процес загальноосвітньої школи результатів її наукових пошуків і науково-експериментальної роботи є 71 наукова праця, серед яких — навчальна програма з української літератури для середньої загальноосвітньої школи з українською і російською мовами навчання (2002, у співавторстві); "Криниця та з чудовими струями — То люду мого дух..." — розділ колективного навчально-методичного посібника "Ми є. Були. І будемо Ми!" ("Формування національної свідомості учнів засобами літератури") (2003); навчальний посібник "Українська література. Збірник тестових

завдань" (2008, у співавторстві); підручник з української літератури, 7 клас (2009, у співавторстві); програма факультативного курсу "Українська фантастична проза" для учнів старшої школи (2010), схвалена для використання у загальноосвітніх навчальних закладах МОН МС України. Підготовлено до друку методичний посібник для вчителів "Українська фантастична проза", у якому розкрито особливості вивчення української фантастики як окремого літературно-художнього явища, розділ до колективної монографії "Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором".

Н.М. Логвіненко бере активну участь у роботі міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, науково-методичних семінарів та методичних об'єднань учителів-словесників з актуальних проблем сучасної літературної освіти школярів.

За багаторічну науково-педагогічну діяльність Н.М. Логвіненко нагороджена грамотами НАПН України (2003 р., 2008 р.), вона — відмінник освіти України (2004 р.).

У 2010 році призначена головним редактором часопису "Українська література в загальноосвітній школі", засновником якого є Інститут педагогіки НАПН України.

Паламар Світлана Павлівна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

В Інститут педагогіки прийшла на посаду молодшого наукового співробітника лабораторії літературної освіти в 2001 році, згодом вступила до аспірантури, по закінченні якої захистила кандидатську дисертацію на тему "Формування умінь аналізу художньої деталі літературного твору в учнів 5—7 класів" (2007). З 2008 року займає посаду старшого наукового співробітника.

С.П. Паламар бере активну участь у розробці актуальних проблем сучасної методики вивчення української літератури в середніх загальноосвітніх закладах. Так, предметом її наукових досліджень були питання, пов'язані з удосконаленням методики аналізу художнього твору в органічній єдності змісту і форми.

Нині працює над темою "Теоретико-методичні засади вивчення спеціальних і факультативних курсів з української літератури в профільній школі", зокрема є співавтором програми спецкурсу "Сонет в історії української і світової літератури" і колективної монографії "Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором", яка готується до друку.

За час роботи в лабораторії літературної освіти С.П. Паламар опублікувала близько 40 наукових праць у фахових виданнях. С.П. Паламар бере участь у міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, виступає на засіданнях шкільних і регіональних методоб'єднань, де обговорюють нові науково-педагогічні проблеми, які розробляються в лабораторії літературної освіти, здійснює педагогічну експертизу конкурсних підручників з російської літератури.

С.П. Паламар здійснює наукове керівництво дисертацією здобувача лабораторії з проблеми розвитку образного мовлення учнів у процесі читання художнього твору.

Братко Валентина Олександрівна — науковий співробітник.

В Інститут педагогіки прийшла у вересні 1989 року, маючи 18-річний педагогічний стаж викладання російської мови та літератури в загальноосвітній школі. З 1992 року працює на посаді наукового співробітника лабораторії літературної освіти й досліджує проблеми вивчення зарубіжної літератури в середніх і старших класах загальноосвітньої школи. Серед них такі, як розвиток творчої активності старшокласників під час вивчення американської прози, вивчення новели на уроках зарубіжної літератури в середній школі, шляхи аналізу поетичного тексту на уроках зарубіжної літератури в старших класах, інтегрований підхід до вивчення художніх творів про Україну та її історію на уроках світової літератури в основній школі, організація та проведення занять літературного спецкурсу для учнів старшої школи та інші.

В.О. Братко має 115 публікацій. Вона автор методичного посібника "Вивчення новели на уроках зарубіжної літератури у середній школі" (2000), в якому презентовано ефективні методи, прийоми і форми вивчення новели; співавтор додатків до підручників з російської літератури для 5—6 і 7—8 класів (1992); співавтор програми літературного спецкурсу "Сонет в історії української і світової літератури" для профільної школи (2010). Нині працює на проблемою "Науково-методичне забезпечення спецкурсу "Сонет в історії української і світової літератури" для учнів 10—11 класів профільної школи.

Тименко Валентина Миколаївна — молодший науковий співробітник. Працює в лабораторії літературної освіти з травня 2007 року.

Закінчила Київський педагогічний інститут ім. О. М. Горького.

Учитель із 25-річним педагогічним стажем. Відмінник освіти України.

Протягом 2007—2010 років навчалася в аспірантурі, тема наукового дослідження "Формування у старшокласників інтересу до літературної творчості в процесі вивчення української літератури".

Надруковано 10 наукових та науково-методичних статей у фахових виданнях.

У співробітників нашої лабораторії є великі творчі плани щодо розвитку освіти та методичної науки, і ми будемо втілювати їх в життя.

